

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden**2641**

Vragen van de leden **Van Dam** (CDA), **Buitenweg** (GroenLinks) en **Groothuizen** (D66) aan de Minister-President en de Ministers van Buitenlandse Zaken, van Justitie en Veiligheid en voor Rechtsbescherming over *de brief van the European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ) aan de voorzitter van de Europese Commissie over recente anti-Europese wetgeving in Polen* (ingezonden 25 maart 2020).

Antwoord van Minister **Grapperhaus** (Justitie en Veiligheid), van Minister **Dekker** (Rechtsbescherming) en van Minister **Blok** (Buitenlandse Zaken) (ontvangen 29 april 2020).

Vraag 1–3

Bent u bekend met de brief van 21 februari 2020 van the European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ) aan de voorzitter van de Europese Commissie over recente anti-Europese wetgeving in Polen?¹
Bent u bekend met het rapport van the Monitoring Committee van de Parlementaire Assemblée van de Raad van Europa met de titel «the Functioning of Democratic Institutions in Poland» van 6 januari 2020?²
Heeft u kennisgenomen van het artikel «Extraordinary Control and Public Affairs Chamber to euthanise the Supreme Court's own resolution»?³

Antwoord 1–3

Ja.

Vraag 4

Deelt u de diepe zorgen ten aanzien van de ontwikkeling van de rechtsstaat in Polen? Deelt u de waarneming dat het Constitutioneel Hof en de Raad voor de Rechtspraak niet langer te duiden zijn als onafhankelijke rechterlijke

¹ European Network of Councils for the Judiciary, 21 februari 2020, <https://pgwrk-websitemedia.s3.eu-west-1.amazonaws.com/production/pwk-web-encj2017-p/News/Letter%20Judicial%20Networks%20to%20President%20Von%20der%20Leyen%2021%20Feb%202020%20.pdf>

² Monitoring Committee Parlementaire Assemblée van de Raad van Europa, 6 januari 2020, «the Functioning of Democratic Institutions in Poland», <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-en.asp?FileID=28330&lang=en>

³ Rule of Law.PL, 12 februari 2020, «Extraordinary Control and Public Affairs Chamber to euthanise the Supreme Court's own resolution» <https://ruleoflaw.pl/extraordinary-control-and-public-affairs-chamber-to-euthanise-the-supreme-courts-own-resolution/>

organen? Deelt u de zorg dat de Minister van Justitie tevens de functie van procureur-generaal van het Poolse openbaar ministerie vervult? Deelt u de mening dat de «kamer voor buitengewone controle» (zie vraag 3) net zo bedreigend is voor de Poolse rechtsstaat als de disciplinaire kamer?

Antwoord 4

De zorgen over de situatie in Polen duren onverminderd voort en zijn toegenomen. De scheiding der machten en onafhankelijkheid van de rechterlijke macht zijn essentiële beginselen van de democratische rechtsstaat en vormen de kernwaarden van de Europese Unie. De EU-lidstaten hebben een gezamenlijk belang te kunnen vertrouwen dat de rechterlijke macht in alle lidstaten onafhankelijk is en vrij is van beïnvloeding. De hervormingen die de Poolse regering de afgelopen jaren heeft doorgevoerd in het rechtsbestel, met als meest recente voorbeeld de zogenoemde «muilkorfwet», bedreigen de beginselen van de democratische rechtsstaat en de kernwaarden waar de Unie voor staat. Dit kan het functioneren van de internationale rechtsorde bemoeilijken en kan daarmee een obstakel zijn voor de (juridische) samenwerking.

We volgen de ontwikkelingen hieromtrent in Polen op de voet. Dat geldt ook voor de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: Hof van Justitie) ter zake.

Over de specifieke vragen van de Kamerleden heeft het Hof van Justitie zich niet als zodanig uitgelaten. In de uitspraak van 19 november 2019 heeft het Hof van Justitie wel bepaalde criteria benoemd om te kunnen beoordelen of de disciplinaire kamer onafhankelijk is in de zin van het EU-recht (waarbij o.a. van belang is de samenstelling van de KRS en haar taken en de specifieke kenmerken van de tuchtkamer, o.a. de samenstelling en benoeming). Omdat het een prejudiciële procedure betrof, heeft het Hof van Justitie het verder aan de Poolse rechter gelaten om aan de hand van deze criteria te beoordelen of de disciplinaire kamer onafhankelijk is in de zin van het EU-recht.

Vraag 5

Heeft u kennisgenomen van de procedure waarin de Europese Commissie het Europese Hof van Justitie heeft gevraagd de disciplinaire kamer van het Poolse Hoogerechtshof tijdelijk op te schorten? Wanneer verwacht u een uitspraak van het Europese Hof van Justitie? Klopt het dat deze procedure alleen ziet op de disciplinaire kamer van het Poolse Hoogerechtshof?

Antwoord 5

Ja. Het betreft een kortgedingprocedure waarin de Europese Commissie het Hof van Justitie heeft verzocht om voorlopige maatregelen. De Europese Commissie heeft meer concreet verzocht om de tijdelijke opschorting van de werkzaamheden van de disciplinaire kamer van het Poolse Hoogerechtshof voor zover deze zien op het doen van uitspraken in tuchtzaken tegen rechters. Op 9 maart jl. vond de hoorzitting in deze kortgedingprocedure plaats. Op 8 april jl. deed het Hof van Justitie uitspraak en wees de voorlopige maatregelen toe.

Deze kortgedingprocedure is aangespannen in het kader van een lopende inbreukprocedure bij het Hof van Justitie die de Europese Commissie in oktober 2019 is gestart tegen het Polen. Deze inbreukprocedure ziet zowel op de rol van de disciplinaire kamer als op het gehele Poolse tuchtrekime tegen rechters. De Nederlandse regering intervenueert aan de zijde van de Europese Commissie in deze inbreukprocedure samen met vier andere gelijkgezinde lidstaten.

Vraag 6

Deelt u de opinie dat de per 14 februari 2020 ingevoerde wetgeving die Poolse rechters verbiedt om door het Europese Hof van Justitie in Luxemburg geformuleerde criteria ten aanzien van de onafhankelijkheid van rechters zonder voorafgaande toestemming van het Constitutioneel Hof toe te passen (de zogenaamde «muilkorfwet») flagrant in strijd is met Europese wetgeving dan wel de strekking van die wetgeving?

Antwoord 6

De hervormingen die de Poolse regering de afgelopen jaren heeft doorgevoerd in het rechtsbestel, met als meest recente voorbeeld de zogenoemde «muilkorfwet» bedreigen de beginselen de democratische rechtsstaat en de kernwaarden waar de Unie voor staat. Het is zorgelijk dat de toepassing van het arrest van het Hof van Justitie waarop u doelt over de onafhankelijkheid van de tuchtkamer van het Hooggerechtshof in Polen op deze manier gestagneerd wordt. We volgen de situatie daaromtrent nauwlettend. In dit verband is de recente uitspraak van het Hof van Justitie van 26 maart jl. in een Poolse prejudiciële procedure, waarin Poolse rechters vragen hebben gesteld aan het Hof van Justitie over een onderdeel van het Poolse tuchtrechtelijke systeem, van belang. Het Hof van Justitie benadrukt in deze uitspraak dat nationale bepalingen waaruit zou voortvloeien dat nationale rechters kunnen worden blootgesteld aan tuchtprocedures omdat zij het Hof van Justitie een vraag hebben gesteld over de uitleg van het EU-recht, onder het EU-recht niet toelaatbaar zijn.

Vraag 7

Zijn er aanwijzingen dat de Europese Commissie een inbreukprocedure start ten aanzien van deze «muilkorfwet». Zo ja, waaruit blijkt dat? Bent u bereid om in Europees verband te bevorderen dat daadwerkelijk en zo snel mogelijk alle denkbare maatregelen en procedures worden ingezet om Polen te dwingen deze wetgeving terug te trekken? Kunt u aangeven welke mogelijkheden u in Europees verband ziet om deze druk op Polen uit te oefenen, inclusief maatregelen die liggen op andere terreinen dat het juridische? Kunt u in dat kader ingaan op het Nederlandse standpunt ten aanzien van de zogeheten «conditionaliteit» in de Europese meerjarenbegroting?

Antwoord 7

In haar mededeling van 17 juli 2019 heeft de Commissie aangegeven dat ze een strategische benadering volgt van inbreukprocedures inzake de rechtsstaat. Daarbij heeft de Europese Commissie tevens aangegeven steeds wanneer dat nodig is, te zullen verzoeken om versnelde procedures en voorlopige maatregelen. Zij heeft in het recente verleden laten zien dit instrument ook daadwerkelijk in te zetten. Ook in dit geval zal de Europese Commissie een afweging moeten maken voordat wordt overgegaan tot het starten van een inbreukprocedure. Het is aan de Europese Commissie om te oordelen wanneer zij het starten van een inbreukprocedure opportuun acht. Lidstaten kunnen maximaal gebruik maken van het internationale instrumentarium. Dat houdt onder andere in dat Nederland zich inzet om samen met gelijkgezinde lidstaten deel te nemen aan Hofzaken voor het Hof van Justitie die een duidelijke link hebben met mogelijke schending van de rechtsstatelijkheidsvereisten. Daarnaast zet Nederland zich, samen met andere lidstaten, ervoor in dat de voortgang van de artikel-7 procedure regelmatig wordt besproken in de Raad Algemene Zaken om druk op Polen te houden. Zoals u weet, heeft Nederland zich sterk gemaakt voor een systematische bespreking van de juridische elementen van rechtsstatelijkheid in de JBZ-Raad. Het is goed dat in de strategische richtsnoeren de rol en verantwoordelijkheid van zowel de RAZ als de JBZ worden onderstreept. En wij zullen ons in dit verband blijven inzetten om specifieke aspecten op justitieel-rechtsstatelijk terrein als ambtsgenoten met elkaar te bespreken.

Wat betreft de conditionaliteit inzake rechtsstatelijkheid binnen het Meerjarig Financieel Kader is Nederland uitgesproken voorstander van een koppeling tussen ontvangst van EU-middelen en de naleving van rechtsstatelijkheidsbeginselen, gelet op de zorgen die bestaan over de rechtsstaat. Sterke conditionaliteiten zijn voor Nederland onlosmakelijk verbonden met een moderne EU-begroting. Het kabinet zal zich in de MFK-onderhandelingen blijven inzetten om een zo sterk en effectief mogelijke conditionaliteit inzake rechtsstatelijkheid de eindstreep van de MFK-onderhandelingen te laten halen.

Vraag 8

Bent u bereid om – waar mogelijk met andere EU-lidstaten – te onderzoeken of Nederland op basis van artikel 259 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie (VWEU) een procedure tegen Polen kan starten? Bent u bereid van die mogelijkheid gebruik te maken? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 8

De Commissie, als onafhankelijk hoedster van de Verdragen, is bij uitstek toegerust om waar nodig handhavend op te treden door middel van het starten van inbreukzaken tegen lidstaten die rechtsstatelijke beginselen schenden. De uitspraken van het Hof van Justitie vervullen in dit verband een cruciale rol, zowel in inbreukzaken als prejudiciële verwijzingszaken. Om deze cruciale rol te ondersteunen, en omdat we als Nederland belang hechten aan de naleving van rechtsstatelijkheidsvereisten door de lidstaten, maakt Nederland samen met gelijkgezinde lidstaten reeds regelmatig gebruik van het instrument van deelname aan Hofzaken die een duidelijke link hebben met mogelijke schending van de rechtsstatelijkheidsvereisten. De statenklachtprocedure waartoe artikel 259 VWEU de mogelijkheid biedt, is naar de visie van het kabinet op dit moment niet de aangewezen wijze om rechtsstatelijkheid in andere lidstaten te bevorderen.

Inzet van individuele lidstaten op het instrument van de statenklachtprocedure tegen Polen heeft in de eerste plaats als risico dat het de centrale positie van de Commissie, als hoedster van de Verdragen, ondermijnt. Als slechts één of enkele lidstaten zich op deze manier inzetten, kan daar bovendien (ook richting de betrokken landen) het onwenselijke signaal vanuit gaan dat er geen consensus bestaat over de rechtsstaatproblematiek. Het is voorts onwaarschijnlijk dat gelijkgezinde lidstaten hier samen met Nederland zouden willen optrekken: een belangrijke voorwaarde voor de Nederlandse inzet op rechtsstatelijkheid binnen de EU. Ook is het zeer de vraag of individuele lidstaten, in tegenstelling tot de Commissie, de capaciteit en instrumenten hebben om dergelijke juridisch complexe zaken te beginnen. Deze vergen immers onder meer zeer grondige kennis van de nationale wet- en regelgeving terzake en gedegen beheersing van de Poolse taal.